

Z. Tóth Csaba (Pécs):

A vadászat mint metafora.

*Elmélkedés az isteni természetről és
a vadászat ősertelméről*

„Te vagy a vadász és te vagy a vad
s távol, a hatalmas: az is te magad.
(...) s a két arc: az Igaz és a Van
összefordul mámorosan,
mint a Nap meg a tenger
nézi egymást ragyogó szerelemmel.”
—Weöres Sándor: *Harmadik szimfónia* (1943)

„Hiszen nem is a lövés a vadászat. A puska elsütése csak kicsengése, emberállati kiélése a vadászatnak. Mert a vadászat – az áhítat.” —Gróf Széchenyi Zsigmond: *Ahogy elkezdődött* (1961)

„...bármily átláthatlan legyen is a hályog szemeinken a megfejthetlenségek titkaira nézve,
az az egy azonban erős sejtelemként foglal helyet a gondolkozni tudó ember konklúziójában,
hogy a nagy mindenség világrendszerében, **ég és föld között kell lenni bizonyos összefüggésnek,**
csak kulcsunk nincs még hozzá...” —Lakatos Károly: *Vadászhit* (1997)

Régóta szeretnék a vadászatról szavakba önteni néhány szívem szerint való gondolatot. De írhat-e valaki a vadászatról, ha nem is vadászik? Mert való igaz, töredelmesen bevallom: sajnos nem vagyok vadász, sem hivatásos, sem sportvadász, bár „szerelemből” megszereztem a vadászvizsgát, meglepően jó lövészeti eredménnyel, és volt pár alkalom, amikor részt vehettem vadászaton. Talán ott kezdődött, hogy kisgyerekkoromban volt „puskám”, szöget kilövő, élethű játékpuska, amit az én feledhetetlen kárpáti, nagybocskói másod-Nagyapámtól, erdei „beavató papomtól” kaptam karácsonyra, és Vele is próbáltam ki; emlékszem, ahogy a havas erdei úton átszaladó sötét bundás mókusra céloztam. Pár csepp elfogultság tehát szorult belém, és úgy hiszem, hogy ha a sors, a külső körülmények nem is teszik lehetővé, hogy az ember ezt a drága mulatságot üzze, vagy ha efféle ösztöne akár hosszú ideig búvópatakként rejtőzik az egyéb törekvései felszíne alatt, mégis bármikor felébredhet a hívás, és a szíve-lelke szerint lehet valaki „született vadász”, lehetünk az erdő, mező életének hiteles tanúi, ha érezzük magunkban a természet, a „Dzsungel könyvének” ősi szavát: „egy vérből vagyunk”.

A szív és lélek jogán íródik hát ez a rövid, s talán hiányt pótló töprengés a vadászatról, azaz voltaképpen a természeti-isteni lét utáni réges-régi gyökerű vágyunkról. Megpróbálok a vadászatnak, ennek az ősmesterségnek az eredetére rákérdezni, legalábbis átadni egy intuíciónak ezzel kapcsolatban, s ennek ürügyén itt-ott szélesebb kitekintést nyújtani. Előre kell bocsájtanom, hogy nem a megszokott darwini-ősemberi analógiák nézőpontjából teszem, ami a téma felmerülésekor mindenkinek eszébe juthat, hanem inkább egy mára jórészt elhanyagolt, szellemi szempontból, értve szellemi alatt nemcsak a mai ember pusztán érzéketi tapasztaláson alapuló intellektuális tudatát, hanem az egész emberi lelkületet, lényünk forrásvidékét, amely mélyebb kapcsolatban van mondhatni a nagy mindenség lelkületével. Jómagam abból az előföltételezésből indulok ki, hogy ilyen mélyebb értelmet kell keresnünk, ha bármilyen emberi tevékenységi formát, vagy az élet bármely jelenségét bensőségesebben, nem pusztán praktikus, „gazdasági” szempontból, meg akarjuk érteni. Már az ún. ősember sem volt „materialista”, nem pusztán a hasára gondolt: erről tanúskodik Altamira, vagy a Trois Frères barlang művészete, mind pedig az emberiség halhatatlan mitológiai öröksége, a számtalan kultikus-vallásos felfogás, szokás. A 19-20. századra kialakuló s egyoldalúvá váló anyagelvű felfogás csupán röpke – bár bizonyos fokig szükséges – intermezzo, átmenet volt az emberiség évezredekén keresztül fennálló, mindent átható vallási-kulturális életéhez képest, melynek ősi gyökerei, a vadászati rítusokkal együtt, a szakralitás, a mítosz mélységeibe nyúlnak. Mi volt az alapja ennek a régi, mítikus szellemi életnek? Korántsem valamiféle önkényes képzelgés, hanem az őskori ember mára elfeledett, félremagyarázott lelki jellegzetessége, mely révén a természet eleven „függönyén” keresztül, egy „éberálmodás” módján, még valóban látta az isteneket, s amikor

szent odaadásával ezeknek az isteneknek állatokat áldozott. Legyen némiképp mentségemre filozofálgatásaim közepette – ami persze önmagában nem igazolja azok helyességét –, hogy jómagam a magyarság ősi vadászmentalitásával anyanyelvemben és véremben, a gyerekkor falusi élményeivel is megrakodva írom e sorokat, s ha tehetem, ma is sok időt töltök a szabad természetben, állatok megfigyelésével. Kérem tehát a tisztelt „zöld céhbeli” hivatásos olvasót, ha netán kezébe akad e gondolatfüzér, fogadja elnézően egy inkább „lélek szerinti” vadász elmélkedéseit a vadászatról, annak „geneziséről”, szellemi megközelítéséről – „plátói vadászhoz” illően, plátói gondolatokról.

„...a helyes feleletet (magyarázatot) az adott körülményekhez képest, talán csak ama új bölcselet van hivatva megadni, mely azt tanítja, hogy a természetben oly tünemények léteznek, melyek egyedül a testnélküli értelmiségek [intelligenciák, szellemi lények] közreműködése által jöhetnek létre... Az emberek agybeli fejlődésükben is fokozatosan el fogják érni azon egyenlőséget, melynél fogva a szellemi világot ép úgy fogják észlelni és megérteni, mint az anyagi világot... A halhatatlan szellemek fényes országa még le van fátyolozva, titkai és nagysága ismeretlenek. Egyes nyilvánulatok már sejtetik ugyan a valót, de az igazi dicsőség országának bensőleg magasztos, tényleges élete még földerítendő... Minden kor fényesebb hajnalra fog virradni; minden tudományos előrelépés közelebb fogja hozni az embert azon magasztos, leírhatlan végbefejezéshez, midőn a szellemvilág fénye az ember elméjét közvetlenül és teljesen meg fogja világítani.”

E bizakodó, és nagyon is logikus gondolatokban vonta le a tanulságokat a vadászatot, természetet övező hagyományosan spirituális szemléletről szóló kis könyvecskéjében Lakatos Károly, saját korának neves ornitológusa, vadászírónk. Könyve két kiadást is megért, 1897 és 1910-ben, amikor a materialista világnézet még nem volt sem kötelező, sem túl érdekfeszítő a közgondolkodás számára (reprintben 1990-ben jelent meg újra). E boldog békeidőkben még voltak olyan gondolkodó fejek és szívek, akik átérezték, hogy a tudománynak, a tudományos fejlődésnek és kutatásnak lehet útja az élet szellemi-isteni titkaihoz. Nem olyan út ez, amely sírbuszállt volna az Osztrák-Magyar Monarchiával az első világháborúban, bár innen-onnan előszeretettel „temetik” ennek lehetőségét, mondván, a spirituális-vallásos útkeresés „idejétmúlt” vagy „gyerekes”. Csupán arról van szó, és ez Lakatos Károly soraiból is kiviláglik, túl bármilyen vélt babonásságon, hogy azt az alaposságot, amit a természettudomány felhasznál a kutatásaiban, ugyanolyan tárgyilagos lelki-szellemi magatartással, az emberben és a világban létező jelenségek bennünk megjelenő szellemi oldala felé fordítsuk, ezt a szellemit vizsgáljuk szellemi eszközökkel. Mert ahogy szerves élet csak szerves életből jöhet létre, úgy szellemi élet is csak szellemi életből, fény csak fényből származhat, s mivel az, ami az embert valóban emberré teszi, lelki-szellemi lénye, gondolkodásbeli, érzésközpontú, akarati élete, szellemi gyökerű, ezt leginkább ilyen szellemi eszközökkel lehet vizsgálni. Természetesen ennek bizonyítása is szellemi úton kell történi, a gondolkodás, átélés belső munkája révén. S ha a lelki-szellemi valóságot megismertük egy valóságos, tapasztaló gondolkodással, egy empirikus idealizmussal, akkor megismerhetjük, hogy az egész anyagi világ mögött is szellemi erők rejlenek és működnek. Ez volt az ókori beavatási szertartások alapvető értelme, az ember újrafelnevelése a szellemi világ látásához, lelke igazi eredetéhez. És erre sarkallt újra, nem minden alap nélkül, a nagy német költőfejedelem, Johann Wolfgang von Goethe is a 19. században, mondván: „Minden létező hasonlat”, azaz minden létezőben valami magasabbnak, szelleminek a kifejeződését láthatjuk – ha kifejlesztjük erre a látásunkat, többé-kevésbé szunnyadó érzékenységünket. Ma még persze alig több mindez reménységnél, szívünk-értelmünk sejtésénél, de ha komolyan vesszük ezeket a lehetőségeket, ha kellőképp el tudjuk hallgattatni magunkban az egoista intellektus önféltő berzenkedéseit, a rosszmájúság szirénhangjait, egy új világot fedezhetünk fel, egy teljesebb, univerzálisabb világnak lehetünk (újra) a polgárai. Annál is inkább, hiszen ma is megvannak bennünk egykori kiterjedtebb érzékenységünk foszlányai, mindenekelőtt egy ösztönös beleérző képesség, ami részben az érzékszerveken keresztül

működik (de gyakran ezektől függetlenül is!) – gondoljunk akár a távolságbecslés összetett képességére, amellyel a vadász egyszerre képes figyelembe venni a futó vad mozgási sebességét, a távolságot, a puska messzehordási erejét, és egyéb tényezőket. Erről írja gróf Széchenyi Zsigmond: *„A távolságbecslés – akárcsak az elébefogás is – elsősorban érzés dolga... Nem méricksélni kell itt, hanem azt a bizonyos érzést kell fejleszteni”* (Ünnepnapok). Maga a vadászszerencse, vagy vadászihlet is, ami egyeseknek jobb vadászatot eredményez, másoknak kevésbé, ugyancsak az egyéni intuícióktól, „elrendelésektől” függ, mintsem az anyagi ráfordításoktól, csúcstechnológiától.

Ahhoz, hogy ne pusztán a spontaneitás egyre gyéribben csordogáló lehetőségeire várjunk, hanem tudatosan próbáljuk megragadni valaminek az igazi értelmét, legyen az egy tevékenység vagy egy szerves forma, egy hang, szín, gondolat – az általa kifejezett *élő ideára* kell rákérdeznünk, ami magában az ember lelkében megjelenik bármely dolog szemlélésekor, elgondolásakor, mint a valóság „másik fele”. A „honnan van, miből ered, mit mond” kérdésre választ keresve, ezt az ideát, eszmeiséget kell kitartóan a lelkünk elé állítani, felerősíteni. Valójában minden megismerésnél ezekből az ideákból, ősgondolatokból, meghatározatlan alapfogalmakból, és a logikusság „érzéséből” indulunk ki – még a tudomány is tele van meg nem határozott alapfogalmakkal, mint energia, tömeg stb. –, csak hogy általában, az utóbbi kb. 500 év óta, már nem annyira az ideákkal foglalkozunk, hanem az ideák külső, materiális hordozóival, mert ez több „hasznot” hoz, s maradék ideáinkat próbáljuk belepréselni, mumifikálni egy matematikai jellegű, megrövidített gondolkodás „koporsójába”. Ahogy a külső élet azután egyre sűrűsödött körülöttünk, a mindinkább kifelé forduló értelem tevékenysége következtében, úgy gyöngült az emberi szellem átfogó ereje, idea-érzékenysége, s az ember elkezdte tagadni a szellemet – méghozzá nagy szellemi erővel! Ez az önellentmondásos magatartás az ember lényegének tagadásához vezetett – „nem én beszélek, gondolkodom, hanem az agyam” stb. –, és ennek nyomán az egész élet egyre gépiesebb, „ásványibb”, falanszteribb lett, sőt a különféle szavalások ellenére szinte egy technikailag felvértezett neobarbarizmus alakult ki, egyik oldalon a civilizáltság látszatával, a másikon pedig egyre fékezhetetlenebb, gyeplő nélkül rohanó ösztönökkel. Az anyagi világ kizárólagosságának mítosza ott munkál az ember gondolkodási előítéleteiben, és nem tudatosul, hogy maga a tudomány az, amely egyre inkább „eltünteti” az anyagot, egyre szubtilisebb kutatási területekre hatol, az ember lényében rejlő mélyebb impulzusok alapján öntudatlanul afelé halad, ami túl van az anyagin, jóllehet eredményeit csak az anyagi, a megjelenő világra vonatkoztatja. Mindazonáltal a gondolkodás, a lelki élet eredete ma sem tisztázott.

Emberi lényünknek pedig szellemi-lelki valósága van, mely nem a génekből, nem az agyból, nem a testből ered, legfeljebb ezeken keresztül nyilatkozik meg. Erre egy egyszerű, logikailag belátható példa, hogy fizikai érzékelésünk kifogástalan működése esetén is „elkalandozhat” a figyelmünk, ami azt jelenti, hogy lelki-szellemi képességeink nincsenek atavisztikusan lekötve, „beprogramozva” a fizikai szervezetben, hanem attól függetlenek, szabadok, s ha a materialista felfogásmód maradéktalanul igaz volna, nem beszélhetnénk sem igazságról, sem tévedésről, hanem automatákként élnénk az életünket (ennek veszélye mindazonáltal ma nem is annyira elhanyagolható...). Ha mindezt megértjük, akkor nem mondhatunk egyebet, mint hogy az ideák olyan ősgondolatok, melyeket egy teremtő erő szellemi-eleven módon helyezett a világegyetem életébe, ezek alapján hozta létre mind a kozmikus, természeti világot, mind az embert. Ezek a teremtő ideák az átfogó szellemi világból fogalmak, képzetek alakjában jutnak el hozzánk, melyek eredendően *képi* természetűek, kozmikusak és „éteriek”, *aeternálisak*, azaz öröklét áramlik bennük. A lélekben ez az égi, éteri öröklét a mindennapi, árnyyszerű gondolataink leple mögött képi gondolatokban él. Ez a tudati szféra hordozza azt a tapasztalást, amikor nem csak fej-gondolataink vannak, hanem mintegy átérezzük a gondolkodás belső életét, ami így telítetté válik, íze, színe, élete, mélysége lesz, geometriai hasonlattal: mintha a síkból a térbeliségbe jutnánk, egy eredetéig meghosszabbított

művészi gondolkodáshoz. Szellemi-gondolati világunknak ez az örökkévaló, eleven képi idealitása tesz lehetővé bármilyen észlelést és gondolkodást számunkra, még ha erről meg is feledkezünk, nem látva a fától az erdőt. Enélkül az alapvető „ideára-hangoltságunk”, ideálénünk nélkül meg kellene elégednünk a természetileg adottal, miként állattestvéreink teszik, „akik” az ember kialakulása érdekében mintegy „lemondtak” továbbfejlődésükről, az embernél előbb testesültek meg, s készszé, változhatatlanná váltak, „megöregedtek” a maguk csodaszép, zseniális faji sajátágaikban (a Biblia ősbabilóniai eredetű teremtetési hagyománya szerint az állatokat az embernél előbb teremtette Isten).

Egy egyszerű, emberalkotta tárgyat, pl. egy vékony, acél varrótűt szemlélve, világosan lehet látni a tárgy által kifejezett eszmeiséget, amely létrehozta egy bizonyos célra: egyik végén lyuk, melyen a cérnát be lehet fűzni, a másik vége pedig hegyes, hogy könnyen át lehessen öltetni vele a cérnát a textílián. A természeti dolgok ideái nyilván nem ilyen egyszerűek, célszerűek, egy-egy állati lény „funkcionalitása”, létének értelme a nagy egész szempontjából, nehezebben nyomon követhető. Segítségünkre lehet, ha átérezzük, hogy a természet „országai” egyfelől az isteni őskép, az isten-hasonlatosságú ember kivételései, fizikai hasonlatai, az isten-emberség látható szervezetének, tulajdonságainak a részei (számos teremtetésmítoszban az istenség tagjaiból lesz a világ, húsából föld, csontjaiból sziklák, hajából növényzet). Másfelől az emberi testben, és bizonyos fokig a lélek síkjára hatóan is, az isteni eredetű természet erői áradnak ismét egybe, ásványi, növényi, állati képzőerők, anyagok, természeti lelki-ösztöni elemek vesznek részt az ember fizikai fölépítésében, valamint a táplálkozás, lélegzés, érzékelés útján is felvesszük magunkba a külvilágot. Az ember azonban úgy kapja meg alakját, hogy isten-hasonlatossága, én-je segítségével, mely a magasabb világokból ered, nem a fizikai szervezetről, mintegy legyőzi, átalakítja, megneemesíti a benne élő alsóbb természetet (látjuk ezt az ember méhenbelüli fejlődésében, amikor az embrió átmegy a nem-emberi fejlődési fokozatokon), sőt Krisztus óta egyre inkább a fajtaszerű csoportlelkektől, vagy népszellemektől kapott formákat, késztetéseket is. A hasonlatszerűségekre figyelő képi gondolkodás a logikus-rationális gondolkodás következő lépése, amely egy *egész-ségesebb*, szerves, azaz hézagtalanul átélhető anyagi és szellemi világmegértéshez vezethet, a fizikai és szellemi közti átmenetek közvetlen megismeréséhez. Nem lesz ettől a világ „titoktalanabb”, hanem közelebb kerülünk ahhoz, hogy átérezzük: a természet nemcsak taláalomra burjánzó anyaghalma, vagy pusztá zsákmány, hanem Isten művészeti alkotása, mely a teremtetés előtti lét eredendő tisztaságának élményével, az „első szeretettel” ajándékozhat meg bennünket. Csak az emberben lett tisztátalan a természet bizonyos fokig, amire a Teremtés Könyve a bűnbeesés történetével utal, majd az Apokalipszis Könyvének kezdetet és véget átfogó, hatalmas képeivel, köztük Szent Mihály és a Sárkány küzdelmével.

Fűzzük tovább gondolatmenetünk fonalát: minek a „hasonlata”, milyen idealitást hordoz magában, funkcionáltságában például a vadász eszköze, régen az íj, ma a puska? Arra a célra használják, hogy a nehezen elérhető megfoghatóvá tegye, emberközbe hozza. Az ember nem elégszik meg a világ pusztá látásával, birtokolni is akarja, megszerezni azt, ami számára kíváncsi. A puska, és tulajdonképpen minden fegyver, amit erre a célra használnak, nem más, mint a dolgok értelmébe behatoló gondolkodásunk földi, technikai, végletekig vitt metaforája, helyettesítése, pervertálódása, paradox módon annak az életnek a kioltási lehetőségével, amit megszerezni akarunk. Valójában, ahogy a lövedék célba ér, ugyanúgy ér célba, úgy azonosul lelki mivoltunk is mindazzal, amivel komolyan foglalkozunk. „Van némi lövésem hozzá” – mondjuk a köznyelvben is, ha valamihez konyítunk kissé. Ahogy a gondolkodás, a tanulás, a figyelem behatolása révén megszerezünk a jártasságot egy-egy életterületen, eggyé válunk annak egész jellegével, úgy a vadász a puskájával, és természetesen a vad elejtését megelőző egész cserkelési munkájával, fizikai értelemben megszerzi magának az egyébként elérhetetlent, az erdő titokzatos vadját, mely eredetileg, ebben a hasonlatban szellemi lénynek, az isteni ideák tükröződésének, megismerési célnak felel meg.

Fölmerülhet, hogy ha megismernénk az ideák valódi, szellemi életét, nem akarnánk dögöltre birtokolni a világ élő dolgait, s az öldöklés által hatalmat sem akarnánk szerezni a természet vagy a többi ember felett, illetőleg a tudományos kutatásban sem a halott természetet boncolgatnánk elemi és elméleti részekre, hogy aztán ne tudjuk összerakni, vagy csak „műszakilag”, szintetikusán, hanem: az élő szellemet – *látnánk*, és ez valódi belső megelégedéssel tölthetne el bennünket, ami legalábbis valamennyire megszelídítené „káini” birtoklási vágyainkat. Erre a lehetőségre egyébként már nagyon régen, az „éterikus”, örök életerőt még ismerő klasszikus görögségben utaltak, a Krisztus előtti 5. században: „*Nem hagyok föl a gyászos hangú gyilkolással? Nem látjátok, hogy az értelemmel nem törődve, egymást zabáljátok?*” (Empedoklész: *Tisztulások*, 136, 137.), értve itt egymás „zabálása” alatt állatstevéink elfogyasztását, a húsevési, áldozati szokásokat, melyek szinte azóta léteznek, mióta elvesztettük a „paradicsomot”, és áttértünk a „pörköltre”. Voltak tehát ellenző, „vegetáriánus” hangok régebben is, és vannak ma is – ami az ember természetpusztítását illeti, valljuk be, sokszor jogosan. De aki húst eszik, nem nagyon emelheti föl szavát a vadászat „vérengzése” ellen, és e nemes, ősi sportot a vegetáriánusok által sem lehet valamiféle gyilkosságnak beállítani, hiszen az állatoknak egészen más a természeti rendben elfoglalt helye, mint az emberé, akinek többé-kevésbé kimagasló értéket és védettséget ad lelki-szellemi én-organizációja. A spirituális tudomány megfigyelései szerint, az állatnál egy-egy fajta összességének van egyetlen, meg nem testesülő szellemi énje, csoportlelke, amely nem hal meg (ezeket a csoportlelkeket ismerték és tisztelték a régi időkben, s ez volt az alapja a totemizmusnak; a népmesékben, a keleti vagy az indián hagyományokban sok minden megőrződött erről). Egy állat halála-születése szellemi értelemben hasonló ahhoz, mint amikor egy polip elveszti, majd újránöveszti az egyik karját. Így az állatoknak sem az élete, sem a halála nem ugyanaz, mint az ént hordozó emberé. És ha *igaz vadász* ejti el a vadat, ez erkölcsi mércével aligha elítélendőbb, mint amikor egy ölyv vagy egy róka egerészik. A vadász ugyanúgy „arat”, mint a természet ragadozói, s gondoskodik a biológiai egyensúlyról, selejtezi a hibásat, gyengét, végül fáradozásaiért jutalmul, „betakarítja” a számára kívánatos trófeákat. Másfelől pedig a vadászat sok tekintetben éppenséggel erdő- és vadóvást jelent, szoros partnerségben a környezetvédelemmel. Egyes állatfajok kipusztulásának lehetősége – bár erről ma már nem a vadász tehet – természetesen reális veszély, és jelzi, hogy az embernek ezen a területen tudatosan át kell vennie egyfajta gondoskodást az állati csoportlelkektől, ahogy hasonlóképpen a saját népszellemtől is.

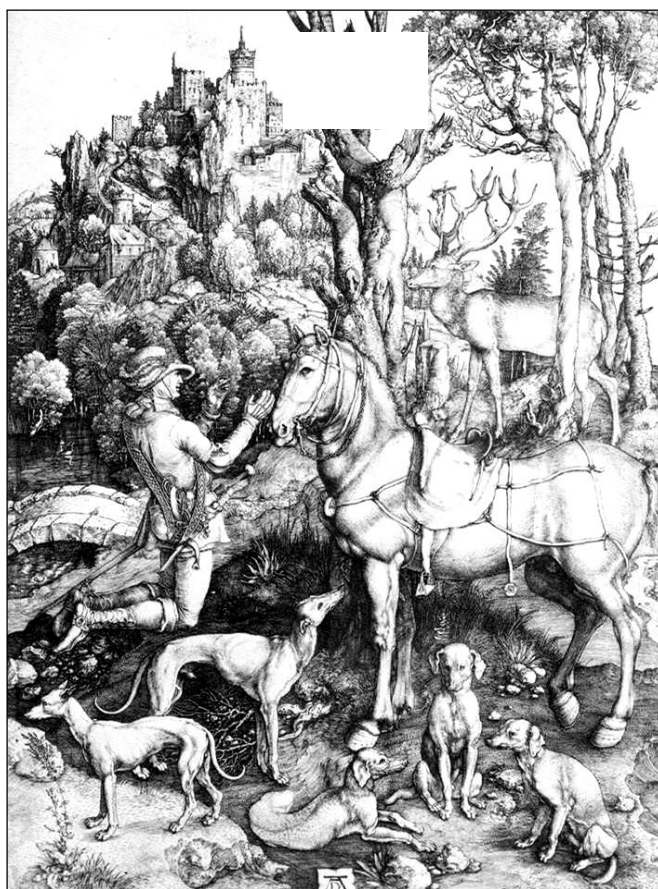
Ami a régmúltat illeti, már a Biblia említést tesz róla, hogy a régi korok emberisége kultikus állatáldozati (sőt emberáldozati) szokásokat is gyakorolt. Ez majd’ minden magaskultúrában jelen volt, Indiától, Egyiptomtól és Európán át Mexikóig. A magyarság ősei, akik eleve egy szakrális vadászagyománnyal, egy „csodaszarvas”-mondával érkeztek mai hazájukba, a kárpáti bejövétel után mintegy száz esztendeig még gyakorolták a lóáldozatot. Táltos-papjaink nagy események alkalmával – hadjárat, uralkodó megválasztása –, keleti szokás szerint, mely a perzsáknál is hasonló formában létezett, fehér lovat áldoztak, és ennek során valószínűleg végeztek valamilyen jóslást is. Temetéskor is volt lóáldozat, s a leölt lovat toros lakomán elfogyasztották a közösség, a család tagjai. Egészen az ókor végéig, a Kr. u. 4-5. századig élt a Római Birodalomban a perzsa eredetű Mithras-kultusz, melyben a beavatottak bikát áldoztak a személyiség, az énné válás kozmikus titkát őrző nap-istenségnek, s arra törekedtek, hogy az égi-planetáris drámával összhangban, úrrá legyenek a testben élő mikrokozmosz folyamatokon. Ennek szimbóluma a bikán térdeplő, azt ledöfő Mithras alakja, mely szinte ösképe az elejtett vad mellett térdeplő vadásznak. Ma már érthetetlen az ember számára, miért gondolhatták a régiek, hogy az állatáldozattal befolyásolhatják az istenek akarátát, és ezzel bármit is elérhetnek. De ha megfontoljuk, hogy egykor az ember lelki érzékelése messze túlterjedt a test határain, s hogy ily módon konkrét átélés és emlékezet létezett arról, hogy a földi és az égi (szellemi) világ között közvetlen kapcsolat van, akkor jobban megértenénk ezt is.

És mindjárt itt vagyunk a dolog közepében. Vajon a „véletlen” műve, vagy játék csupán a szavakkal, mikor a természetet, vadat szerető, tisztelő, s különösen a régivágású, nagy vadászíróinknál sorra-másra találkozunk az erdő és a templom, a természeti és az isteni szoros párhuzamba állításával? Bizonyosan nem! Az ember első templomai a szent ligetek voltak, s a későbbi korok templomi oszlopai, oszlopfejezetei egyértelműen az első templomot, az erdőt, a növényiséget utánzó kiképzést kaptak – pl. az egyiptomi vagy a korinthuszi oszlopfők –, s egyéb ábrázolásaik pedig a természeti-szellemi világ lényeit ábrázolták, ahogy ezt még a gótikus székesegyházakon is láthatjuk, a tűz, víz, levegő, föld lényektől az angyalokig és a Szentháromságig. Erdő és templom ősi, hasonlatszerű kapcsolatát, a szűzien tiszta természetben való szellemi felébredés friss, megújító lehelletét, a „minden-egy” régi tapasztalásának visszhangját bárki, „világnézettől” függetlenül, még ma is igazolhatja, aki szívből szereti járni az erdőt, a gondolkodó-érző ember szinte utolsó menedékét. „...Az erdei magányt, a természetadta rejteket kedveljük, hol távol a világ zajától, legközelebb vagyunk a mindenek urához...”, írta József főherceg egyik 1908-as vadásznovellájában, és idézhetnénk hosszan a legkiválóbbakat ebben a kérdésben, Bársony Istvántól, Mátray Gyulától gróf Széchenyi Zsigmondig – aki írásaiban helyenként a legszenvedélyesebben kereste az égi-földi „kettős igazság” kiegyenlítését, harmóniáját –, vagy az állatok viselkedését kivételes tehetséggel leíró, őket beszélgető Fekete Istvánig. Klasszikus vadászíróink, bár természetesen elismerték a vadászat materiális oldalainak érvényét, a trófea vagy a „pecsenyevadászat” fontosságát, egyszersmind mélyen átérezték a természet magasztosságát, és szívükbe szinte isteni sugallatokat küldött s gyönyörű leírásokhoz vezette őket a természet élménye. Talán sokukban a régi tradíciók papjai, szakrális vadászkirályok jöttek újra közénk, hogy hitet tegyenek ebben a materialista korban az isteni rangjától megfosztott természet isteni mivolta mellett...? Nem is azért, hogy más vallási igazságokat kiszorítsanak, hanem inkább, hogy kiegészítsék amazokat. Hiszen a kereszténység korai századaiban még sok keresztényben is élt a tudat, hogy bár a legfőbb isten a földreszállt Krisztus, de rajta kívül vannak még egyéb istenek, „hatalmak, uraságok, erők” is, melyek részt vesznek életünkben. Sajnos később épp a „hivatalos” kereszténység lett a természet és a világ első nagy deszakralizálója, a szellemi világkép kiirtója, némileg talán mégiscsak félreértve a megváltás mindent felölelő, nagyvonalú gesztusát. Majd ehhez adódott a középkori arab hatásra kialakuló elvont természettudomány hasonló föllépése. Mintha bizony a teljes igazság helyett csak a teljesen materialistává – avagy dogmává – tett igazság lehetne csupán érvényes.

Mi tehát a vadászat – világhelye és eredete szerint? Számomra a vadászat értelme, eredete, ahogy lényegében minden keresés, vágy, a rejtettnek, titokzatosnak, a még-el-nem-értnek, át-nem-éltek, meg-nem-értettnak megragadási törekvése abban az *ősvágyban*, minden földi törekvés égi szülőanyjában gyökerezik, hogy *újra visszatérjünk az „elveszett paradicsomba”, túljussunk az elválasztó határokon, és újra birtokoljuk az igazság forrását, részesedjünk az istenek világából!* Ennek az elfeledni, legyűzni akart eredeti ősvágyunknak talán a vadászat a legősibb szimbóluma, metaforája, kivetülése, földi tárgyasulása. Olyan a vadászat, mint egy beavatás, mint egy áldozat az isteneknek: próbatételek, tanulás során át megismerjük mindazt, ami a vadászathoz tartozik, majd kivételes pillanatokban magunk is lelki részévé válunk a természet életének, és mindezzel valami magasztosabb szellemi élménynek igyekszünk birtokába jutni. A vadászat ősi, beavatási-áldozati jellegének emlékét őrzi a vadászavatás, vagy a Hubertus-mise máig élő szokása, az őszi, téli terítékek megrendezésének máglyatüzes, rivalló vadászkiáltás, ünnepélyes eseménye. Úrrá lenni a természet fölött, beleértve saját természetünket is (!) – ez adja a vadász és a vadászat igazi, szakrális-arisztokratikus karakterét, végső értelmét.

Ma újra el kell gondolkodnunk azon, hogy lehetőségünk van lelkünket felemelni a természet és a hozzá való viszony ősi szentségének megértéséhez, hogy újra teljes jogú polgáraivá váljunk az emberin kívüli világoknak is. Ennek szellemében feladatunk, dolgunk lenne, nekünk,

„paradicsomkertünkéből” kiűzött embereknek, hogy az „igazság vadászaiként” felismerjük először is azt, hogy minden vágyunk, törekvésünk *ennek* a paradicsomi ösvágnak a kivételése, anyagi-testi megjelenése, darabokra törése, szélső esetben eltorzulása a „sárkányerők” által. Majd pedig komolyan kell vennünk visszatérési lehetőségeinket, már ebben az életben, tűnjék elsőre bármilyen idealisztikusnak: hogyan juthatunk újra a „Paradicsomba”, immár a Krisztus által elhozott új, egyénhez kötött tudati erők révén, Isten munkatársaiként, hogyan szabadítsuk ki lelkünket s magát a természeti világba zárt lelkeket az anyag, a „sárkány” csábító börtönéből a szellemiség élő megismerése által, a természeti-evilági élményeken keresztül is eljutva a szellemiséghez. Ez a szellemiség már itt és most jelen van: a figyelemben, a tudat első mozdulásában, mely nélkülözhetetlen eszközünk a szellemi feltámadás útján. Egész létünkhöz hozzátartoznak ezek a szavak: „*Ha megmaradtok a Logoszban,*” – az értelemben, az ideában, ami valójában a világ nagy rendező elvének, Krisztusnak a „beszéde” – „*megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz benneteket*” (János, 8,31). Így, ebben a sorrendben: megmaradni, megismerni, szabaddá válni. E sokat idézett, de kevésbé értelmezett mondatban a „megmaradni” kifejezés: kulcsszó, minden megismerés számára, minden várni tudó embernek, legyen vadász vagy nem vadász. Titka az, hogy az evangéliumok eredeti szava szerint a szellem (gör. pneuma) megmaradásának törvényére vonatkozik, a figyelem erőiben való *megmaradási képességünkre*, más szóval a figyelem (koncentráció és meditáció) velünk született, de többnyire parlagon hagyott képességére. A figyelem türelmes megtartására való önnevelés nem mást eredményez, mint a szeretet erősítését, önmagunk külső odaadásának, belső gazdagodásának egyre táguló lelki lehetőségét. Mert a figyelem az azonosulás kapuja a természet, a másik ember, és egyúttal a szellemi világ, Krisztus felé – hogy újra egyetlen világban, teljes világosságban élhessünk. „*Jól imádkozik, ki jól szeret, embert, madarat s teremtményeket.*” (Coleridge: *Rege a Vén Tengerésről*)

St. Eustach, Dürer metszete

Az erdő templomáról, állattestvéreinkről, a természet örökkévalóságáról és a csendről

Bokréta magyar vadászírók elbeszéléseiből

Bársony István

„... a százféle fát még a fehérség is másképp és másképp öltöztette téli díszbe. A karcsú fiatal nyárfák olyanok voltak, mint báli ruhás, hermelin-vállvetős kisasszonyok; a vastag vén fűzfák voltak a rosszul fésült öreg gardedámok; a sok kisasszony közt hajladozott egy lenge nyírfa, zúzmarás fejével, mint a Loreley-ek lelke: ez volt a bálkirályné; a sudár bükkök serege megannyi levente; a bálterem csupa hóvirágdíszben...”

„Hogy’ megvártam volna itt az alkonyatot, hadd szállanának végig sugarai ezen az eleven erdőn, és hintenék meg arannyal, mialatt odafent piros esti rózsa nyílik az égen! Hadd látnám itt az éjszakát a bujdosó holdvilággal, amikor a nagy égerfák tetejére száll, hogy egy pillanat múlva arrább rezegjen! Milyen csudálatosan szellemvilágbeli lehet itt akkor a szél sóhajta, az avar zizzenése...!” (*Az erdők könyve*)

Mátray Gyula

„... én pedig azt hiszem, templomba járok, oly magasztos a csend... E helyen lelkem felszabadul béklyóitól s rohan, mint a rab, aki nem érzi többé nehéz bilincseit. A megkonduló hajnali harang pedig viszi lelkemet magával oda, ahova a harang szava szól, ahol nincs hazugság, nincs bűn, nincs csalódás.”

„...arrafelé, ahova készülök,... a hegyek összeölelkeznek a felhőkkel, s... az égbenyúló fenyőóriások ragadják magukkal szívünket oda, ahol az Istent képzeljük. Ez az igazi templom s ennek zenéje emeli föl egész lelkünket s nem azok az ezerszer elnyűtt, jól-rosszul betanult sablonos beszédek, melyek nyom nélkül suhannak tova, anélkül, hogy szívünket érintenék. Valóságos élő, gótikus templom ez a gyönyörű fenyőerdő, hol az ezerféle, de mindig csak bús zene szüntelen hívogat, és ahol – ha belépsz – mindig csak az Istent látod, érzed.”

„Midőn először gyönyörködtem e bájos vidékben..., egy pillanat alatt rabbá tett. Nem túl magas; éppen nekem való e havas s a pompás vonalban emelkedő serpentinút is mintha csak nekem készült volna. Valóságos mestermű, mely egy élő templomon át vezet, hol enyhülést talál a lélek s e fenséges csendben a sajgó fájdalom is elnémul, s a lélek panaszja összevegyül a fenyőóriások sóhajával, mely zenébe belevegyül a vadul zúgó hegyi patak s néha azt hisszük, úgy érezzük, mintha szívünk vére rohanna a kavicságyban hömpölygő rakoncátlan víz helyett.” „Szerettem a felhők fölé kapaszkodó csodaszép fenyvest, annak hűvös illatát, a fenyő tűire rakódó zúzmaradísz, ott sejtven a magasztosat, a fenségeset, az istenit;...” „A mai elképzelhetetlen tülekedés, az emberek pénzéhsége, kapzsisága láttára nem csoda, ha undorral fordul el tőlük lelkünk s egyre csak a tisztultat, a tökéleteset keresi.” (*Vadásztörténetek*)

József főherceg

„A magas, erdős hegyek fölött zöldülő gyepek havasok, a nap fényében fürödve, szinte hívogatnak... Nem kell a hívás: hiszen anélkül is nagy örömmel, s titeket, szép hegyek-völgyek, bámulva, sietek rengetegeitek titkos vadonába. Ott elhagy a gond, otthon érzem magamat bennetek, jól megvédték ti őserdők a világ minden zajától. Oh, itt föllélegzik az ember, itt földobog a vadász szíve!” (*Erdei magány*)

Fekete István

„Csend van. Megyek, mintha bűnöm lenne. Mintha elloptam volna az életet az erdőről. A rétről visszanézek. Hallgat az erdő. S ekkor valahol messze, zengően riasztott egy bak, és egyszerre világos lett minden,... s én tudtam már, hogy csak az öreg bak emlékét viszem, mert az élet, amely örök – ott kint maradt az erdőn.” (*Öreg utakon; Júliusi őzbak*)

Gróf Széchenyi Zsigmond

„Végtelen nyugalom nyújtózkodik körülöttem. Még fűszál sem rezdül. Ilyenkor alkonyattájt olyan csodálatosan elnémul a vadon. Az éjszaka hangjai nem ébrednek még, a nappaléi viszont elhallgattak már. Szünet van ilyenkor. Senki, semmi sem mer szólni, nehogy megzavarja a Csendnek mindent betöltő némaságát... a Csend az ember legjobb barátja. Határtalan az a segítség, amit számunkra tartogat. Hiszen gondolkozni is csak akkor tudunk tisztán, ha szembenézünk a Csend komoly, békességes tekintetével. Tőle tudjuk meg, mily kicsinyek vagyunk és mégis mily nagyok... a Csend társaságában ismét önmagunkra találunk. Csend kell ahhoz, hogy megérezzük a mindenséget, hogy meghallhassuk az örökkévalóság szavát. A Csend az örökkévalóság alkotórésze. A világ elmúlik, de a Csend megmarad, azért érezzük azt, hogy mérhetetlen erő és el nem érhető bölcsesség rejlik a Csendben. A Csendben sosem csalatkozhatunk. Mindig az igazság hangján szól hozzánk. De ő sem tűr tőlünk hazug szót. A Csendet nem lehet becsapni. Sokadalom, lárma kell ahhoz, hogy a hazugság prosperálhasson, a Csend megfojtja a hazugságot. Azért jön ránk ez a felséges nyugalom, a vadonság magányában, mert a Csend – az Isten hangja.” (*Csui...!*)

„Annak idején, a műveltség kezdetleges fokán, az ember bizonyos lelki rokonságot tartott az állatvilággal. Sőt gyakran valamely kiválasztott állat egyenes leszármazottjának vallotta magát, aminek bizonyosságául törzsjelnek, címernek – totemnek választotta az illető állatot. Mondhatnánk tehát úgy is, hogy a totem szimbólum, szimbóluma az ember ama ősi kultuszának, hogy rokonságát, sőt esetenként eredetét is az állatvilágban keresse. Mindnyájan tudjuk, hogy a jelenkor kezdetleges műveltségű népei ma is emberi, sőt emberfeletti intelligenciát tulajdonítanak egyes állatoknak. Még saját gyermekkorunk meséi is totemi logikán alapulnak: a mondáinkban előforduló állatokat megértő barátainknak tartjuk, tanácsot kérünk tőlük, szövetkezünk velük. A heraldika címerállatai ugyancsak totemek: Anglia oroszlánja, Franciaország kakasa, Oroszország medvéje vagy teszem a Hunyadiak hollója – mindmegannyi totem, ereklyéje az ember és állat közti szoros kapcsolat ősi gondolatainak.” (*Alaszkában vadásztam*)

„...meghitt, magányos rajongóihoz különleges nyelven szól a természet. Igazi csodáival nem bőkezűsködik, nem szívesen veti őket közprédára. Azokat inkább kiválasztott híveinek, négy szemközti, bizalmas találkára tartogatja. Ezért van, hogy egyedül járó vadász találkozik

leginkább az Úristennel is, aki – minden ellenkező híreszteléssel szemben – még manapság is gyakran járja az erdőt.”

„Az otthon, a puska, a múlt számtalan gyönyörűsége – forgandó. Hanem a szeptemberi makkkoppanás, a dunántúli vadlibaszó – állandó!”

„A természet nemcsak rejtelmes, hanem tartózkodó is, nem szívesen mutogatja magát boldogboldogtalannak. Szemérmes szépasszony módjára csak egy-egy kiválasztottja előtt leplezi le magát.”

„Nemcsak a vadász szereti a természetet, legtöbb gondolkodó ember szereti... És aki nyitott szemmel, nyitott füllel közeledik hozzá, az előbb-utóbb szívét is kénytelen előtte kitárni. Fejét meghajtja a természet csodája előtt, lelkes tanítványává, bizalmas barátjává, „természet gyermekévé” válik. Az 'anyatermészet' pedig – nevéhez illően – örökbe fogadja, szívébe zárja. Állandó lelki támaszt, vigaszt és megnyugvást biztosít neki.”

„Engem, akár bakonyi bükkös templomába, akár afrikai őserdő vadonságába léptem, mindig olyanforma érzés fogott el, mintha hazaértem volna. Ősi húrok pendülése ez, öntudat alatt lappangó, hajdani hangok foszlánya...”

Idézi Riesenthalt: „Az legyen a vadász nemes törekvése/ Hogy a vadat óvja, kímélje és védje./ Vadásszék, mint törvény és szokás kívánja, / S teremtményeiben a teremtőt áldja.” A vadászat szenvedélye „időtlen korú, terebélyes faóriás, melynek fellengős koronájában az idealizmus s a romantika orgonajátéka zsong, mélyre nyúló életgyökere pedig titokzatos eredetünk homályába vész...”

„Képzeletemben, de még álmaimban is gyakran hazalátogatok elveszett őzagancsaim közé, vadászéletem tán jelentéktelennek tűnő, mégis „elveszíthetetlen paradicsomába”. Azt írtam valahol, mikor a trófea eredetét boncolgattam, hogy „győzelmi jel” volt valamikor. Hogy már az ősember is barlangja bejárata fölé tűzte, mert büszke volt az életveszély árán legyűrt vadtulok szarvára, bátorsága tanújelére... S most, hogy gondolatban hazajárogatok nehezen elparentálható őzbakjaim közé, olyanformán érzem, mintha bizony ők is „győzelmi jelekké” dicsőülnének. Persze nem férfiúi vakmerőségemnek – csak szellemi világomnak az anyagin aratott győzelme jeleivé...” (*Ünnepnapok*)

„Általában hívő természetnek tartom magam. A hitetlenségre mindig ráfizettem. Ennek persze semmi köze a megátalkodott pesszimizmushoz. Hiszen végeredményben, optimista és pesszimista közt nem is olyan sok a különbség. Többnyire egyformán csapódik be mind a kettő! Csakhogy – időközben – az optimista mégis *sokkal különb életet él!*” A hit már csak azért is előnyösebb a hitetlenségnél, mert a hitben rengeteg ismeretlen erő rejlik. Hívő embert még a doktor is fele annyi munkával (és félannyi pénzen) gyógyítja meg – mint a hitetlent.” (*Denaturált Afrika*)

Ilyen szép vidéket eddig még nem láttam, de továbbmentünk, nagy fák között kanyarogva a lágyan hullámzó fűben. Aztán előttünk jobbra egy maszáj falu magas palánkja tűnt fel. Nagyon nagy falu volt, s futva jöttek ki belőle a hosszú lábú, barna, sima mozgású emberek, akik mindnyájan egykorúaknak látszottak, s vastag, hurkaszerű varkocsuk futás közben a vállukat verte. Odajöttek a kocsíhoz és körülfogták, mindegyik nevetett, mosolygott és beszélt. Mind magas volt, a foguk ép és fehér s hajukat vörösbarnára festették és hurokforma cakkokba rendezték el a homlokukon. Lándzsát hordtak és nagyon szépek és rendkívül vidámak voltak, nem mogorvák, nem megvetőek, mint az északi maszájok, és megkérdezték, mit akarunk csinálni. A wandorobo [kísérő] nyilván azt mondta, hogy kudura vadászunk és sietünk. Egyikük mondott valamit, hárman vagy négyen közbeszóltak, és Kamau megmagyarázta nekem, hogy két kudubikát láttak délután a csapáson (...) Szóltam Kamaunak, hogy induljunk, s lassan keresztülnyomakodtunk rajtuk. Nevettek és meg akarták állítani a kocsit, annyira, hogy majdnem elgázoltatták magukat. Ilyen magas, szép, jó alakú embereket még nem láttam, s most találkoztam az első igazán könnyű szívű boldog néppel Afrikában. Végül, mikor már mentünk, futni kezdtek a kocsi mellett, s mosolyogva, nevetve mutatták, hogyan tudnak futni, s aztán, mikor gyorsabban mentünk felfele egy folyó sima völgyén, versennyé vált a dolog és egyik a másik után esett ki a küzdelemből, integetve és mosolyogva maradtak le, míg végül már csak ketten futottak velünk, a társaság legjobb futói, akik könnyedén lépést tartottak a kocsival, s puhán, lazán, és büszkén szaladtak a hosszú lábukkal. Olyan gyorsan futottak, mint egy jó egymérföldes futó, s lándzsájukat is vitték. Aztán jobbra kellett fordulnunk és kikapaszzkodtunk a völgy golfpálya simaságából egy hepehupás rétre, s amikor kapaszkodás közben első sebességre váltva lassítottunk, az egész falka megint utolért és nevetve igyekeztek eltitkolni, hogy kifulladás. Egy kis bokrosra mentünk át, apró nyúl ugrott ki belőle, vadul cikázott, s valamennyi maszáj eszeveszetten rohant utána. Megfogták a nyulat s a legmagasabb futó odajött vele a kocsíhoz és átnyújtotta nekem. Kezemben tartottam s éreztem a puha, meleg, bundás testen át a szíve dobogását s amikor megsimogattam, a maszáj megveregette a karomat. Fülénél fogva visszaadtam a nyulat. Nem, nem, az enyém. Ajándék. Áadtam M'Colának. M'Cola nem vette komolyan s átadta az egyik maszájnak. Megint gyorsabban mentünk s ők futottak. A maszáj lehajolt és letette a nyulat a földre s amikor az szabadon elszaladt, mindnyájan nevettek (...)

Mindegyőnkre mély benyomást tettek ezek a maszájok (...) Az, hogy futnak és olyan irtó szépek és olyan vidámak, mindnyájunkat felvidített. Sose láttam még ilyen gyors, érdek nélküli barátságot, sem ilyen szép embereket (...) Sugárzott belőlük az a magatartás, ami testvérré tesz, az a ki nem mondott, de azonnali és teljes elfogadás, hogy te is biztosan maszáj vagy, akárhonnan jössz is. Az a magatartás, amelyet az ember csak a legkülönb angoloknál, legkülönb magyaroknál és a legeslegkülönb spanyoloknál talál meg; az, ami a legvilágosabb megkülönböztetője volt a nemességnek, amikor még volt nemesség. Öntudatlan magatartás ez, az ilyen emberfajta pusztulóban van, de a velük való találkozásnál kellemesebb élményben ritkán lehet részed(...)

...szerettem ezt a vidéket s boldog voltam, ahogy az ember boldog, amikor olyan nővel volt együtt, akit igazán szeret, s akkor üresen már, újra feltör benne az egész, ott is van már, és teljesen sohase kaphatja meg az ember, de azt, ami ott van, mégis megkaphatja és egyre többet és többet kíván, hogy megkapja, az övé legyen, benne éljen, hogy most újra birtokába vehesse, mindenkorra, arra a hosszú, hirtelen bevégezett mindenkorra; s közben megáll az idő, néha annyira megáll, hogy utána az ember lesi, mikor mozdul meg és milyen nehezen indul el újra.

⁵³³ *Green Hills of Africa*, Negyedik rész, Vadászat, boldogság. Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1987. Fordította: Szász Imre, részlet.

Ha az ember szeret néhány nőt és országot, nagyon szerencsés, és ha utána meghal, az egész nem számít. Most itt Afrikában még többet kívántam az országból, az évszakok változását, az esős évszakot... a kényelmetlenségeket, annak az árát, hogy igazi legyen a dolog, a fák nevét, a kis állatokét, valamennyi madárét, tudni szerettem volna a nyelvet és időt kapni arra, hogy itt éljek és ne kelljen sietnem. Egész életemben szerettem a tájat; a táj mindig jobb, mint az emberek. Ember csak néhány tudott egyszerre foglalkoztatni...